

Η Συμβολή των Διεθνών Οργανισμών στην Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και η Ανάδειξή της σε Υπερεθνικό Ζήτημα

Δρ Μαρίνος Χουρδάκης, Τμήμα Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο
 Δρ Ευάγγελος Ταλιούρης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων και Τουρισμού, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Globalization, demographic changes, the rapid development of new technologies, changes in the working environment and work organization, the increase in jobs that require specialization, persistently high unemployment rates (especially in Europe), insufficiently trained human resources, the changes in social life describe the socio-economic scene of the 90s (OECD, 1996). The above creates the need to immediately address the new challenges and update the knowledge of human resources.

Thus, lifelong learning is gradually emerging as a central issue of the educational discourse and the policies of international organizations (Tsoussis, 2007; Stamelos, 2009).

Lifelong learning, as part of educational policy, was influenced by the strengthening of international organizations and the active role they have developed since the end of the 20th century. Lifelong learning is designed and promoted mainly at the European level, in the framework of shaping the European educational policy. This element became particularly pronounced for education at the end of the last century. Development that was "favored" in particular by the process of European integration.

This article attempts to capture the emergence of lifelong learning as a supranational issue and the contribution of international organizations to its promotion, examining the emblematic texts of the Council of Europe and "Europe 2020", while at the same time we focus on the connection of the Bologna Process with the promotion of lifelong learning and the effort to create the European Education Area.

CONTACT

Dr Marinos Chourdakis
 Department of Management Science and Technology,
 Hellenic Mediterranean University,
 72100 Agios Nikolaos,
 Crete, Greece.
 Email: mchourdakis@hotmail.com
 Phone: 6909000110

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εκπαιδευτική πολιτική αποτελεί πολιτική του κράτους ή ορθότερα δημόσια πολιτική. Ή μήπως όχι; Πριν από μερικές δεκαετίες το συγκεκριμένο ζήτημα δεν αποτελούσε θέμα συζήτησης, καθώς η δημόσια πολιτική ήταν αποκλειστικά αρμοδιότητα του κράτους. Οι Dale και Robertson (2015), υποστηρίζουν ότι το κράτος έχει πάψει να θεωρείται ως αποκλειστικός δρων, αν και ο ρόλος του παραμένει σημαντικός. Είναι ίσως πιο έκδηλο από ποτέ ότι οι εξελίξεις που συντελούνται σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο υπερβαίνουν τα όρια του κράτους και επηρεάζουν, διαμορφώνουν και εν πολλοίς καθορίζουν τις εθνικές πολιτικές. Κι αν η ευρωπαϊκή επιρροή δεν ήταν εμφανής μέχρι πριν μερικές δεκαετίες, «οι συνέπειές της κάνουν την εμφάνισή τους από δω και στο εξής όλο και πιο καθαρά, στο μέτρο που τροποποιούν σε βάθος τη συμπεριφορά των δρώντων των δημόσιων πολιτικών» (Muller & Surel, 2002: 149). Αυτή η μετατόπιση από το εθνικό στο ευρωπαϊκό επίπεδο, παρατηρείται και στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής και αυτό αποτελεί από μόνο του ενδιαφέρον πεδίο επιστημονικής έρευνας. Τα Κράτη συνειδητοποιώντας την ανάγκη για αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων που δημιουργούνται από τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες (Τσαούσης, 2007), εκμεταλλεζόμενα παράλληλα τη διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, αποφασίζουν να βασιστούν σε υπερεθνικές συνεργασίες στην εκπαίδευση, τις οποίες υποστηρίζουν οι διεθνείς οργανισμοί (κυρίως ο ΟΟΣΑ και η UNESCO) και φυσικά η ΕΕ. Σε αυτό το πλαίσιο, στο παρόν άρθρο εξετάζεται ο ρόλος των διεθνών οργανισμών στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής και η συμβολή τους στην ανάδειξη της δια βίου μάθησης (ΔΒΜ) σε υπερεθνικό ζήτημα.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η προσέγγιση του προαναφερθέντος ζητήματος, που ανακύπτει από την εξέταση του ρόλου των διεθνών οργανισμών απαιτεί ένα συνδυασμό μεθοδολογικών εργαλείων και στρατηγικών. Τα ποσοτικά δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν (Διαγράμματα 1,2,3) αποτυπώνουν την κατάσταση. Συγκεκριμένα, τα υψηλά ποσοστά των νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση (Chart 1), τα υψηλά ποσοστά των νέων που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (Not in Employment, Education or Training - NEETs) (Chart 2) και τα χαμηλά επίπεδα συμμετοχής ενηλίκων στην εκπαίδευση (Chart 3) επιβεβαιώνουν την ανάγκη προώθησης της δια βίου μάθησης. Επιπρόσθετα, χρησιμοποιήθηκαν εργαλεία από την ποιοτική έρευνα. Πιο συγκεκριμένα, μελετήθηκαν επίσημα κείμενα και αναφορές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των άλλων ευρωπαϊκών οργάνων, καθώς επίσης και εκθέσεις και αναφορές από διεθνείς οργανισμούς (OECD, UNESCO). Κεντρικό σημείο της μελέτης αποτελούν η Στρατηγική της Λισαβόνας (ΣτΛ) και η στρατηγική “Europe 2020” ως χαρακτηριστικές περιπτώσεις του αυξημένου ενδιαφέροντος για τη δια βίου μάθηση αλλά και ως απόδειξη της εντεινόμενης μετατόπισης σχεδιασμού εκπαιδευτικής πολιτικής από το εθνικό στο υπερεθνικό επίπεδο. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στη Διαδικασία της Μπολόνια (ΔτΜ), ως προσπάθεια δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ), η οποία προωθεί τους στόχους για τη ΔΒΜ και παράλληλα σηματοδοτεί την έναρξη υπερεθνικής συνεργασίας για την ανώτατη εκπαίδευση, αλλά και της διαδικασίας δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Χώρου Εκπαίδευσης (ΕΧΕ).

ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το χρονικό διάστημα μέχρι το 2000, ήταν καθοριστικό για την ανάπτυξη της δια βίου μάθησης και την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Παράλληλα, «η συμβολή των Διεθνών Οργανισμών στην εισαγωγή της έννοιας της δια βίου μάθησης ως κεντρικού άξονα της κάθε είδους και μορφής εκπαιδευτικής διαδικασίας υπήρξε καταλυτική» (Τσαούσης, 2007: 284). Από το 2000, η ΔΒΜ, εκφράζεται και θεμελιώνεται μέσα από τη ΣτΛ και αποτελεί τον κύριο στόχο των διεθνών οργανισμών και της ΕΕ, στην προσπάθεια αντιμετώπισης των προκλήσεων της εποχής. Ο στρατηγικός στόχος που τέθηκε για την ΕΕ στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας τον Μάρτιο του 2000 «να γίνει η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή» (European Council, 2000), σηματοδοτεί αφενός τη μετατόπιση του βάρους στην εκπαίδευση και δη στη δια βίου μάθηση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και αφετέρου την ανάγκη για μία διαφορετική προσέγγιση, ως ζήτημα που αφορά την Ευρώπη συνολικά και όχι κάθε κράτος-μέλος ξεχωριστά.

Η ΣτΛ καθόρισε σε μεγάλο βαθμό το πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής της ΕΕ στη δεκαετία του 2000, που υλοποιείται διαμέσου του Προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010 (Education and Training 2010)». Η περίοδος από το 2000 και μετά χαρακτηρίστηκε από μία σειρά ευρωπαϊκών συμβουλίων και άλλων πρωτοβουλιών για την επίτευξη των στόχων που τέθηκαν στο πλαίσιο της ΣτΛ και αφορούσαν στην εκπαίδευση και στην προώθηση της ΔΒΜ, επιβεβαιώνοντας ότι η εκπαίδευση θεωρείται καθοριστικής σημασίας παράγοντας για τη θέση του ατόμου στην κοινωνία και τη γενικότερη ανάπτυξη. Παράλληλα, παρατηρείται ότι η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική που διαμορφώνεται μετά το 2000 χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια σύνδεσης της ανώτατης εκπαίδευσης με τη ΔΒΜ και των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την απασχόληση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΣτΛ «τρέχει» παράλληλα με τη ΔτΜ και την προσπάθεια δημιουργίας του ΕΧΑΕ και αναπόφευκτα υπάρχουν συνδέσεις μεταξύ των δύο, και συνακόλουθα μεταξύ ανώτατης εκπαίδευσης και ΔΒΜ. Οι στόχοι που ενσωματώνονται στην εξέλιξη της ΔτΜ, από τη διάκριση της Πράγας (2001) μέχρι το Παρίσι (2018) επιβεβαιώνουν τα προαναφερθέντα. Το 2009 αποφασίστηκε η υλοποίηση του προγράμματος εκπαίδευσης και κατάρτισης «Education & Training 2020», το οποίο διαδέχθηκε το προηγούμενο πρόγραμμα «Ε&Τ2010».

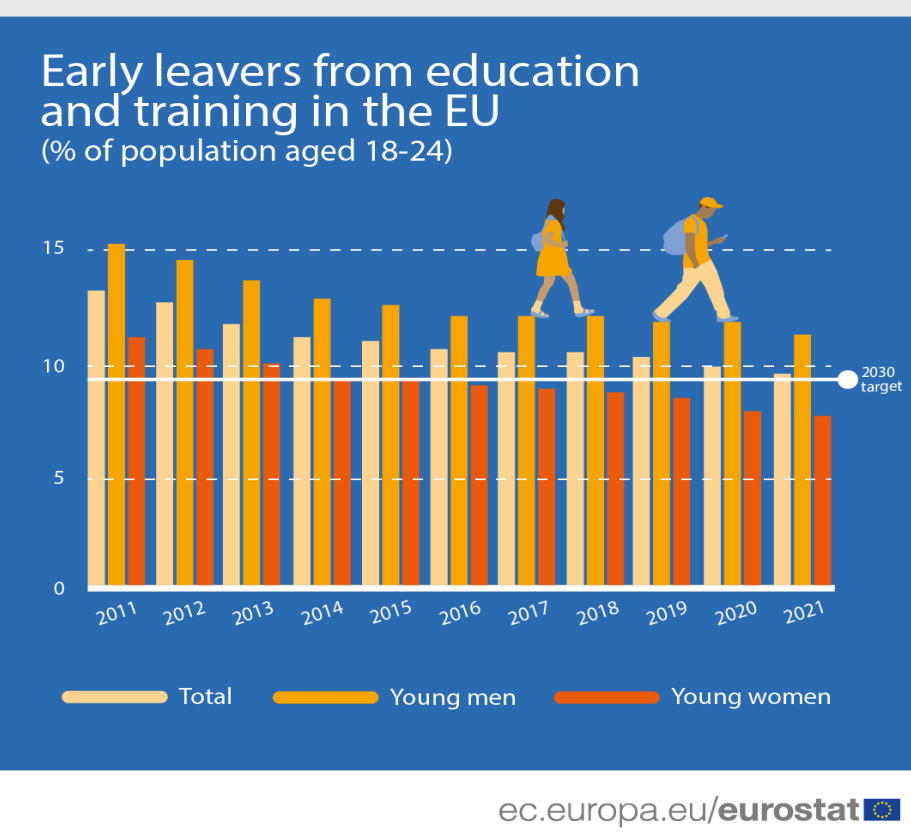

Chart 1. Early leavers from education
 Source dataset: [edat lfse 14](#)

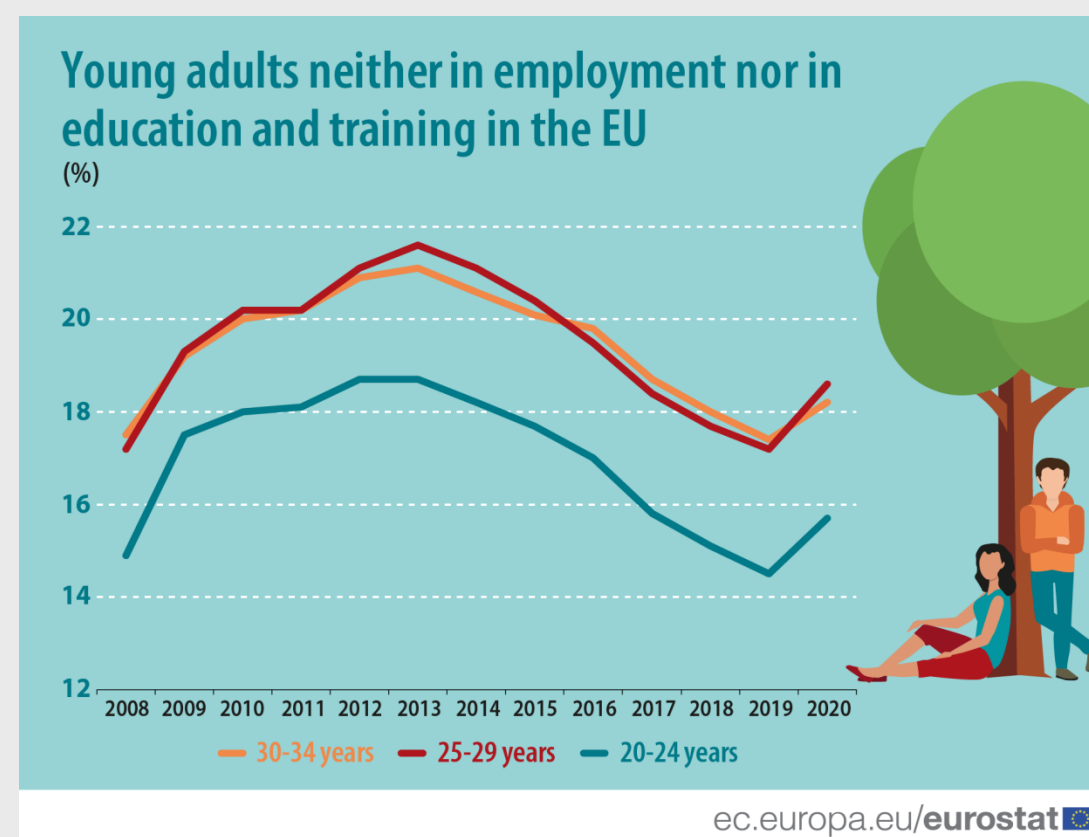

Chart 2. NEETs –
 Source dataset: [trng lfse 01](#)

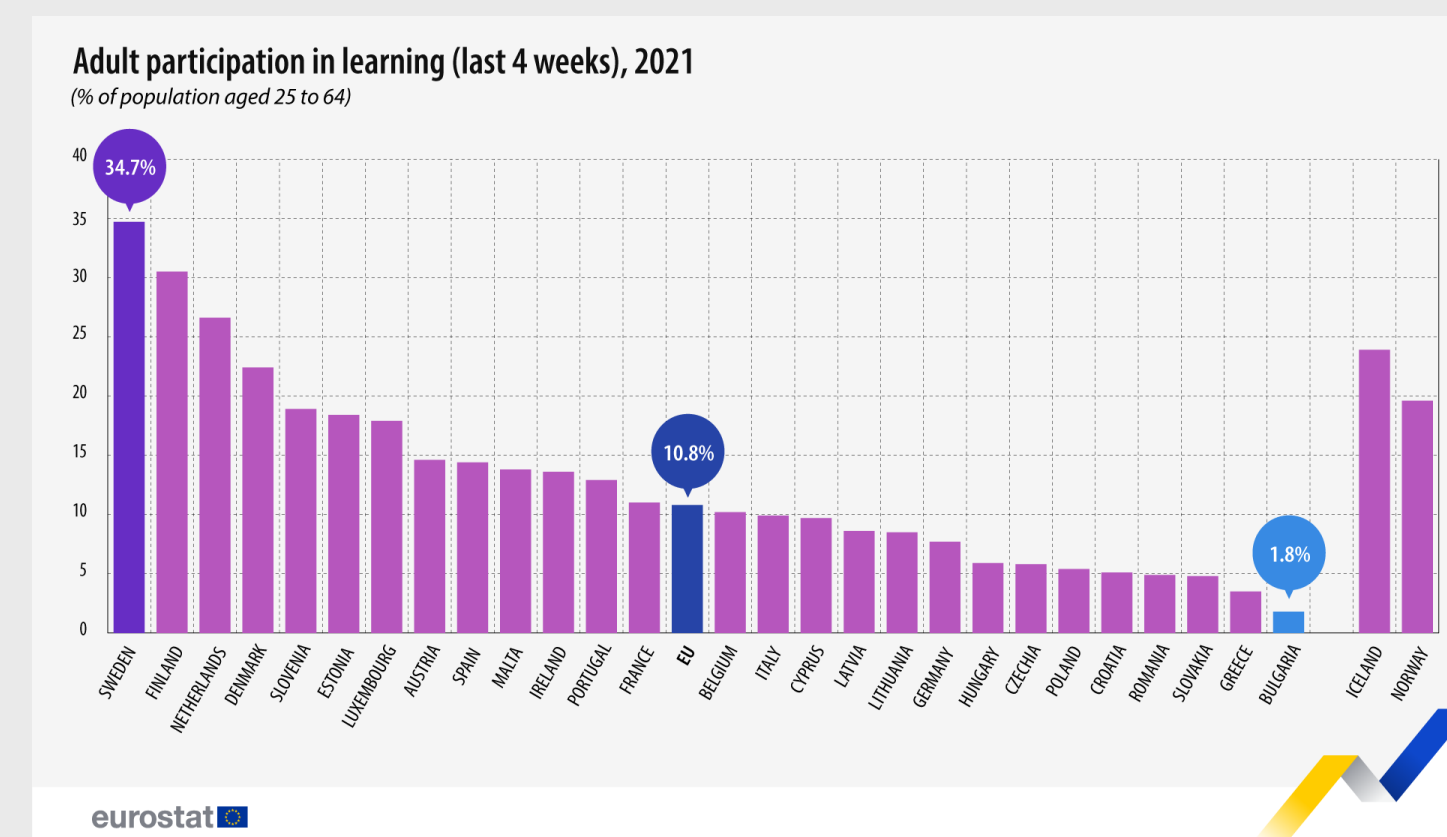

Chart 3. Adult participation in learning –
 Source dataset: [trng lfse 01](#)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια, το ενδιαφέρον των διεθνών οργανισμών έγινε εντονότερο και «μετουσιώθηκε» σε διακρατικές συνεργασίες, αποφάσεις, κείμενα και οδηγίες με καθορισμό συγκεκριμένων στόχων και δεικτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εμπλοκής των διεθνών οργανισμών σε τέτοιου είδους ζητήματα αποτελεί η ΔτΜ, η οποία ξεπερνά τα όρια της ΕΕ και προωθείται με τη συνεργασία του Συμβουλίου της Ευρώπης και της UNESCO. Μάλιστα υιοθετεί δείκτες και επίπεδα αναφοράς που διαμορφώθηκαν με τη συνεργασία της UNESCO, του ΟΟΣΑ και της ΕΕ (Τσαούσης, 2007: 23). Η έκθεση PISA του ΟΟΣΑ αποτελεί ένα ακόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα δεικτών και στόχων που θέτουν οι διεθνείς οργανισμοί για την εκπαίδευση. Ενώ, η έκθεση του ΟΟΣΑ, “Education at a glance”, παρέχει πλήρη εικόνα της παρούσας κατάστασης, αναφορικά με την εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, οι πρωτοβουλίες της ΣτΛ και της στρατηγικής “Europe 2020” θέτουν τιμές-στόχους, οι οποίοι συμπύκνωση με τους στόχους που έχουν τεθεί στα πλαίσια της ΔτΜ. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι οι διεθνείς οργανισμοί επηρεάζουν τις εθνικές κυβερνήσεις στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών πολιτικών και εν πολλοίς τις καθορίζουν (Σταμέλος, 2009: 53). Τα κράτη έχουν επιτρέψει την ανάπτυξη του ρόλου των διεθνών οργανισμών, «εκχωρώντας» μέρος των αρμοδιοτήτων τους, στην προσπάθεια αντιμετώπισης των προκλήσεων. Αυτή η μετατόπιση συνέβαλε καθοριστικά στην ανάδειξη της εκπαιδευτικής πολιτικής σε ευρωπαϊκή υπόθεση και της δια βίου μάθησης σε υπερεθνικό ζήτημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Bologna Declaration (1999). *Joint declaration of the European Ministers of Education*. Retrieved from http://www.ehea.info/cid_100210/ministerial-conference-bologna-1999.html
- Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030) 2021/C 66/01 (OJ C, C/66, 26.02.2021, p. 1, CELEX: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226(01)))
- Dale, R. & Robertson, S. (2015). Comparing Policies in a Globalising Word: Methodological Reflections στο Hadjar A- Cross C. (edit), *Education systems and inequalities*. Bristol: Policy press.
- European Commission (2010). *Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. COM (2010) final. Brussels.
- European Commission (1996). *Teaching and Learning Towards a Learning Society* (White Paper on Education and Training). COM 95(90). Brussels.
- European Council (2000). *Presidency Conclusions (23-24 March)*. Retrieved from www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
- Prague Communiqué (2001). *Towards the European Higher Education Area*. Communiqué of the meeting of European Ministers in charge of Higher Education. Prague, 19.05.2001.
- OECD (1996). *Lifelong Learning for all*, Paris: OECD.
- OECD (2022). *Education at a Glance 2022: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3197152b-en>
- Muller, P. & Surel, Y. (2002). *Η ανάλυση των πολιτικών του κράτους: ανάλυση δημόσιων πολιτικών* (επιμ. Μ. Ψύλλα). Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός
- Sorensen, G. (2011). Ο μετασχηματισμός του κράτους. Στο Hay C, Lister M. & Marsh D. (επιμ.) *Το κράτος: Θεωρίες και προσεγγίσεις*. Αθήνα: Σαββάλας, σσ. 318
- Γκόβαρης, Χρ. & Ρουσσάκης Ι. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Πολιτικές στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΥΠΕΠΘ
- Παπαδάκης, Ν. (2006). *Προς την «Κοινωνία των Δεξιοτήτων»*; Αθήνα: Σάκκουλα.
- Παπαδάκης, Ν. (2016β). Δημόσιες Πολιτικές Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Για τις επιστημολογικές και μεθοδολογικές συνιστώσες του πεδίου και την ευρωπαϊκή κατάσταση των πραγμάτων, στο Α-Ι. Δ. Μεταξάς (επιμ.), *Πολιτική Επιστήμη: Διακλαδική και Κριτική Προσέγγιση της Πολιτικής Πράξης (Δεκάτομο Έργο)*. Τόμος ΙΧ: *Πολιτική Μεθοδολογία*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης & Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, σσ. 287- 322.
- Σταμέλος Γ., (2009). *Εκπαιδευτική Πολιτική*. Αθήνα: Διόνικος.
- Τσαούσης, Δ. (2007). *Η εκπαιδευτική πολιτική των διεθνών οργανισμών, παγκόσμιες και ευρωπαϊκές διαστάσεις*. Αθήνα: Gutenberg
- Τσοούκαλης, Λ. (1998). *Η νέα ευρωπαϊκή οικονομία: στο κατώφλι του 21ου αιώνα* (μτφρ. Α. Παππάς). Αθήνα: Παπαζήσης.